

möjliga att genomföra. Då Utskottet för sin del icke finner lämpligt att för rösträttens utöfning fastställa andra grunder vid val än vid fattande af beslut, som i öfrigt tillhöra området för kommunalstämmas verksamhet, och då de särskilda olägenheter, hvilka, enligt motionärens förmenande, vid val, som å kommunalstämma förrättas, skulle vara förenade med rösträttens utöfning efter fyrktal, torde vara mera skenbara än verkliga, får Utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke må till någon vidare åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 Mars 1886.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

N:o 38.

Ank. till Riksd. Kansli den 2 Mars 1886, kl. 12 midd.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckta motioner om lagstiftning rörande byggande och underhåll af utfarts- och byvägar.

Till Lag-Utskottets handläggning hafva från Andra Kammaren hänvisats fyra särskilda inom nämnda Kammarer afgifna motioner, N:is 5, 14, 40 och 51, i hvilka Herrar *J. Andersson* i Lysvik, *L. F. Odell*, *A. Bengtsson* i Kärrmossen och *A. Helander* föreslå, att Riksdagen måtte i

skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета samt förelägga Riksdagen förslag till lag om byggande och underhåll af utfarts- och byvägar.

Vid sistlidna års riksdag behandlade Lag-Utskottet i sitt utlåttande N:o 25 två särskilda, i samma ämne väckta motioner. Utskottet yttrade då:

»Nu gällande stadganden i förevarande ämne äro både ganska få och ganska obestämda.

Enligt 1 kap. 1 § Byggningsbalken skall *gata* i by läggas af oskifto mellan hvarje tomt i by, efter ty, som lägenhet dertill är: och skall så den by, som för mindre ligger, som den för mera ligger, hafva *farväg* till och ifrån. I 4 kap. 1 § af samma balk bestämmes detta närmare sålunda, att farväg till och ifrån by, så ock till åker och äng, kyrka och qvarn, bör läggas af oskifto, sex alnar bred, och dess utom två alnar å hvardera sidan till dike, om så tarfvas. Genom Kongl. resolutionen och förklaringen på allmogens besvär den 16 Mars 1739, p. 39, lemnade Kongl. Maj:t sitt nådiga samtycke till allmogens underdåniga ansökning, att på de orter, hvarest omöjligheten bevisligen funnes ligga i vägen, och der det eljest pröfvades onödigt, de mindre vägar, såsom by- och qvarnvägar, efter omständigheterna, måtte undantagas ifrån den bredd af 6 alnar, som lagen förmådde och innehölle, hafvandes vederbörande, efter behörig skedd undersökning, att lämpa denna bredd efter hvarje orts befunna art och beskaffenhet, så att allmogen med onödigt och odrägligt besvär ej måtte betungas, och de vägfärande icke hindras uti deras fortkomst. I 66 § af gällande skiftesstadga bestämmes yttermera, att för allmänna gator och vägar till stad, kyrka och qvarn, grödans inkörsel, skogsfärder, torfmossar, vattenställn, m. m. samt aflopps- och floddiken, nödigt utmål bör af oskifto tagas; samt att gator, vägar och diken helst skola läggas i skilnaden lotterna emellan samt alltid utstakas räta, der det ske kan; och genom förordningen den 29 Januari 1850 är stadgadt, att, då, till följd af laga skifte, ny väg för en eller flere skiftesdelegare varder oundgängligen nödig, och den ej kan försättas i erforderligt skick utan så dryg kostnad i förhållande till de fördelar, som genom skiftet vinnas, att den icke skäligen kan anses böra ensamt drabba den eller de delegare, för hvilka vägen behöfves, skall kostnaden för densamnas första anläggning af skiftesman och gode män, i sammanhang med skiftet, mellan samtliga skiftesdelegarne särskildt fördelas, på sätt som för bidrag till utflyttning stadgadt är; hvaremot med kostnaden för

vägens framtida underhållande bör förhållas efter hvad för enskilda by- och utfartsvägar i allmänhet är förordnad.

Angående skyldighet att deltaga i underhållet af byvägar innehåller 3 punkten i Kongl. resolutionen på adelns besvär den 8 Januari 1735, § 8, att Kongl. Maj:t i nåder vill, att de så kallade byvägar endast af dem som sig deraf betjena underhållas skola, så att landet dermed icke vidare för en eller annans bekvämlighets skull bör besväras.

Om sättet för afgörande af tvister om dylika vägar stadgade åter Kongl. Maj:t i skrifvelse till Kammarkollegium af den 17 April 1828, kungjord af Kollegiet den 9 Maj s. å., att som Kongl. Maj:t kommit i erfarenhet deraf, att tvister om anläggning och underhåll af enskilda utfartsvägar för byar och hemman, qvarnar med flere lägenheter blifvit ömsom i administrativ väg, på samma sätt som frågor om allmänna lands-, härads- och socknevägar behandlade, och ömsom af domstolarne, såsom tvistemål upptagna och afgjorda, Kongl. Maj:t alltså, till förekommande af en sådan olika behandling af berörda tvister, funnit i nåder godt stadga och förklara, det skulle alla uppkommande tvister om anläggning och underhåll af enskilda utfartsvägar för by, hemman, qvarn eller annan lägenhet, och då vägens beskaffenhet af allmän lands-, härads- och sockneväg således icke vore i fråga, af domstolen i orten, såsom, efter författningarne, rätteligen dit hörande upptagas och afgöras, samt sedermera, i den ordning lagen för tvistemål i allmänhet stadgade, fullföljas.

Nu anförda stadganden har Utskottet, i likhet med motionärerne, funnit hvarken nog omfattande eller tillräckligt bestämda för ordnande af skyldigheten att bygga och underhålla utfarts- och byvägar; och enär dylika vägar, numera, med vår tids höjda anspråk å bekväma och lätta kommunikationsmedel, torde vara af vida större betydelse än då åberopade stadganden tillkommo, får Utskottet hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t tacktes låta utarbета samt förelägga Riksdagen förslag till lag om byggande och underhåll af utfarts- och byvägar.»

Denna Utskottets hemställan bifölls af Andra Kammaren, men blef af Första Kammaren afslagen.

Bland de fyra motionärer, hvilka vid innevarande riksdag å nyo upptagit detta ämne, hafva Herrar J. Andersson och Odell hufvudsakligen åberopat hvad vid sistlidne riksdag förekommit i ärendet samt, i likhet med Lag-Utskottet, ansett sig icke böra föreslå angifvande i skrifvelsen af några särskilda grunder för den begärda lagstiftningen.

Herr A. Bengtsson har deremot, efter redogörelse för innehållet af sin vid 1885 års riksdag i ämnet afgifna motion, dels till bemötande upptagit åtskilliga af de anmärkningar, som då gjordes mot Lag-Utskottets hemställan, dels ock angifvit följande grunder, hvilka, enligt hans mening, borde iakttagas vid det ifrågasatta lagförslagens utarbetande:

»1:o. Till byvägar räknas sådana, som genomskära ett eller flere hemman och hvilka utgöra byalagets gemensamma utfartsväg, men ej sådana, som utgrena sig till hvarje bostad.

2:o. Byvägars byggande och underhåll utgöres af dem, som inom byalaget ega fastighet, samt idkare af industri, som är med fastighet förenad, efter fyrktal.

3:o. I fråga om byvägs indelning till underhåll eger byggnadsskyldig rätt att hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande begära förordnande för en landtmätare eller annan sakkunnig person jemte två ojäfvige gode män att på de byggnadsskyldiges bekostnad verkställa delningen äfvensom att på förslag af byggnadsskyldige bestämma huru stor del af de inom byalaget befintliga vägar som skola ingå i delningen.

4:o. Byalaget eger att uppgöra med syneförrättare om vägens sytande, hvilken förrättning årligen verkställles. Skulle enighet dervid ej ernås, förordne uppå ansökan Konungens Befallningshafvande syneförrättare, som eger att emot lega på underhållsskyldigs bekostnad låta afhjelpa befintliga brister.»

Slutligen har Herr Helander i sin motion anført:

»Byggningsabalkens 4 kap. 1 § stadgar, huruledes farväg till och ifrån by, så ock till åker och äng, kyrka och qvarn bör läggas af oskifto, samt hvad bredd så väl dylik väg som ock allmän landsväg bör hafva; och Kongl. förordn. af 29 Januari 1850 bestämmer att, under vissa förutsättningar, anläggning af ny väg vid laga skifte skall af skiftesdelegarne bekostas, hvaremot med kostnaden för vägens framtida underhållande bör förhållas efter hvad för enskilda by- och utfartsvägar i allmänhet är förordnad, hvarjemte i 66 § af gällande skiftesstadga den bestämmelse är lemnad, att för allmänna gator och vägar till stad, kyrka och qvarn etc. nödigt utmål bör af oskifto tagas. Härförutom har Kongl. Maj:t genom resolutionen och förklaringen på allmogens besvär den 16 Mars 1739 gifvit sitt samtycke till att, då så pröfvades nödigt, mindre vägar — såsom by- och qvarnvägar — efter omständigheterna undantagas ifrån den bredd af 6 alnar, som lagen föreskref, hvilken bredd finge lämpas efter

hvarje ords beskaffenhet, så att allmogen icke måtte med onödigt besvär betungas, och de vägfärande icke heller hindras uti deras fortkomst.

Om sättet huru mindre farväg bör uttagas och anläggas är således åtskilligt stadgadt. Hvad derutöfver kan erfordras torde väsentligen blifva beroende af särskilda ortliga förhållanden, då dylik mindre väg till uttagande eller anläggande af nya förekommer. I afseende åter å dylika vägars *underhåll* finnes ej någon närmare allmän föreskrift lemnad än att, jemlikt 8:de paragrafen af 3:dje punkten i Kongl. resolutionen på adelns besvär den 8 Januari 1735, »de så kallade byvägar endast af dem som sig deraf betjena underhållas skola, så att landet dermed icke vidare för en eller annans bekvämlighets skull bör besväras», hvarjemte enligt Kongl. skrifvelsen till Kammarkollegium af den 17 April 1828 är förordnadt, att tvister om anläggning och underhåll af enskilda utfartsvägar för byar och hemman skola af domstolen i orten upptagas och afgöras.

Af det här anförda synes skäl vara för handen att för ifrågavarande vägar icke sammanbinda villkoren för deras upptagande och första anläggning med skyldigheten att dem underhålla, hvilket senare derföre ensamt utgör föremål för denna motion, helst anläggningen sker för en gång, men byggandet — så vidt dermed afses iståndsättande i farbart skick af redan befintlig väg — och underhållet efter varierande förhållanden och grunder komma att efter hand undergå förändring.

Det är nyss nämnt, att de som betjena sig af by- och utfartsvägar för det närvarande äfven hafva skyldighet att dem underhålla; och då till *allmän* väg hänföres sådan väg, som för allmänna samfärdseln är af större betydelse, eller som förenar län, härad och socknar med hvarandra samt leder till stad, större hamn- och lastageplatser, jernvägsstationer, kyrkor och tingsställen m. fl., så bör deraf framgå, att underhållet af sådana mindre vägar, som här äro i fråga, i allmänhet icke bör utgöra ett kommunalt åliggande, derest icke vägen har sådan belägenhet, att kommunens alla väghållningsskyldige af samma väg sig betjena. Då således den nu gällande grundsatsen synes vara riktig, att enskilda vägar böra underhållas utaf dem, som vägarne begagna, bör samma grundsats ock fortfarande upprätthållas, antingen det gäller ett större eller mindre antal intressenter för olika vägar. Men af blotta grundsatsen har man icke tillräcklig ledning för omdömet om huru stor del af vägenderhållet, som bör hvarje underhållsskyldig tillkomma, lika litet som den nytta den ene eller andre har af vägen angifver detta. Då ingenting närmare härom är föreskrivet, vållar detta att, nästan sagdt öfver allt, äfven der man eljest är ense

om hvilka de underhållsskyldige äro, delaktigheten i underhållet fullkomligen godtyckligt bestämmes. Vanligen är det förhållandet att någon eller några, som begagna en väg, äro mera än andra intresserade af dess underhållande i farbart skick, hvaraf de senare begagna sig för att i möjligaste måtto drifva de förre att åtaga sig betydligare delar af underhållet, eller ock uppstå tvister, som leda till trakasserier och kostnader. Visserligen bringas sådana väl ock en gång till slut, men i saknad af i lag bestämda föreskrifter blir utgången ändock ytterst beroende af den temligen godtyckligt bestämda »nyttan». Den, hvilken, såsom motionären, under en lång tjänstetid haft att handlägga många vägdelningsförrättningar, kan vitsorda, att det nuvarande förhållandet är temligen oeffterrättligt. Det må väl vara sant, hvad ock motionären villigt medgifver, att det kan blifva ganska svårt att uppställa allmängiltiga bestämda grunder i fråga om by- och utfartsvägars underhåll, men visst är ändå, att åtskilligt bör kunna närmare bestämmas såsom gällande för alla fall; må då annat, om hvilket förening icke kan träffas, göras beroende af omständigheterna och ortliga förhållanden, eller må, i vissa fall, undantag från allmänna bestämmelser tillåtas, eller jemkningar medgifvas! Bland allmänna bestämmelser torde böra ingå: att taxeringsvärdena skola hafva inflytande på underhållsskyldighetens fördelning; att annan fastighet och med fastighet förenad industriell rörelse deltaga i underhållet; att underhållsskyldigheten i allmänhet rättas efter den väglängd, i förhållande till hela väglängden, hvaraf hvarje deltagare sig begagnar; att vägarne till sina särskilda delars olika besvärighet för underhållet graderas, o. s. v.

Det summariska sätt, på hvilket förrättningar angående fördelning af underhållet utaf utfartsvägar vanligen måst handläggas — en naturlig följd af bristande allmänna föreskrifter — har säkerligen i sin mån bidragit till att dylika vägar ganska allmänt äro i rätt bedröfligt skick. Härtill är nog ock, ja kanhända i främsta rummet, orsaken att söka i det förhållande, att man afskräcket för underhållskostnaderna. Eftertanken borde dock öfvertyga derom, att den skada, de dåliga vägarne vålla å dragare, åkdon och annan redskap m. m., säkerligen är vida större än nämnda kostnader. Sedan jernvägar numera blifvit temligen allmänna i vårt land, och de allmänna vägarne mer och mer blifvit förbättrade, visar sig skilnaden vida betydligare än fordom i afseende å bekvämlighet, när man nödgas från dessa vägar fortsätta färden å enskild utfartsväg. För att komma till ett bättre, som, ty värr, allt för länge låtit vänta på sig, är första villkoret att komma ifrån nödtvungna godtycket i behandlingen

af vägunderhållsfrågor till i lag stadgad behandlingssätt. Att det vida öfvervägande antalet af vår upplysta allmoge åtminstone numera fullt inser det behof, som med denna motion afses, derom är jag alldeles förvissad.

Man har ansett att denna fråga skulle medföra hinder för lösningen af den, som rör de *allmänna* vägarne. Jag kan icke finna att så blefve förhållandet, allra helst som den senare har så långt försprång, att dess snara afgörande nu torde kunna motses, under det att den fråga, som här föreligger, måste, innan den afgöres, förut närmare utredas. Under denna utredning torde det blifva af värde att känna, hvad i afseende å underhållsskyldigheten af *allmänna* vägarne blifvit lag. Skulle, mot förmodan, den förra i någon del finnas vara beroende af den senare, samt denna icke snart blifva löst, så funnes ju skäl att låta med utredningen af frågan om de enskilde vägarne anstå; men icke torde den böra undanskjutas blott på misstanke om möjligheten af att i någon mån vara af den andra, större, frågans afgörande beroende.

Vid bestämmandet af underhållsskyldigheten i fråga om enskilda vägar är, lika väl som när det gäller allmänna, sjelfva delningsgrunden det väsentligaste. Som bekant är, har man för de allmänna vägarna såsom sådan grund föreslagit det s. k. vägmantalet, hvilket i sjelfva verket är detsamma som taxeringsvärdet, jemkadt till mindre siffervalör. Här göres således intet afseende på om delaktigt hemman ligger närmare intill eller längre ifrån den allmänna vägen. Det måste också medgifvas att, oaktadt man i viss mån kunde anse det såsom billigt, om mera aflägsat beläget hemman vunne någon lindring i förhållande till det närmare allmän väg belägna, det dock svårligen låter sig göra att, då saken gäller helt härad — kanske framdeles landstingsområde — åstadkomma någon på billighet grundad jemkning i berörda hänseende. Så har, veterligt, hittills icke heller skett i annan måtto, än att vägstyckena utdelats till underhåll i förhållande till hemmanens belägenhet, så att egare af längre bort beläget hemman fått sitt vägstycke så nära som möjligt, men dock alltid fullt efter den antagna fördelningsgrunden. Den, som bor alldeles intill allmän väg, kan derföre ganska ofta, det oaktadt, hafva rätt långt till sitt vägstycke, hvilken olägenhet dock ofta betyder mindre, än om vägstycket är beläget långt ifrån allmänt grustag. — Hvad åter enskilda vägar angår, är man icke af omständigheternas tvång nödsakad att, om man än antager vägmantalet såsom allmän fördelningsgrund, låta vederbörandes vägandelar blifva beroende af vägmantalens storlek i förhållande till dem för *hela* väglängden. En billig jemkning måste här inträda, så

vida orättvisor må undvikas, ty det kunde eljest hända, att underhållsskyldig finge vägstycke, som han kanske aldrig betjenade sig af.

När delning utaf underhållet af utfartsväg sker, är det ganska vanligt, att egare af längst bort från allmänna vägen beläget hemman anser sig vanlottad genom, nästan sagdt, hvilken delningsgrund som än blifver bestämd, hvaremot den, hvars hemman ligger närmast allmänna vägen, vanligen anses vara gynnad. Denna föreställning är dock ej riktig, i synnerhet icke om hemmantalet blifver fördelningsgrund, hvilken grund är lika ogynsam för den senare som gynsam för den förre. Man må nemligen ihågkomma, att den längst bort boende, lika väl som den, hvilken bor närmast allmänna vägen, får hjälp i underhållet af en väg, som, i händelse icke flera andra haft nytta af vägen, af honom ensamt måst underhållas. Hemmantalet såsom delningsgrund skulle i många fall hafva till påföljd, att, såsom nyss nämndes, en eller annan nödgades underhålla väg, som han icke, eller ganska sällan, begagnade. Understundom skulle dock denna grund kunna användas, såsom för vägar inom by, till utfartsvägar, dock med inverkan af taxeringsvärdena.

Med angifvandet af här omnämnda olika delningsgrunder har motionären emellertid icke afsett, att Riksdagen skulle redan på förhand uttala sig för någondera af dem, utan blott velat hänvisa till nödvändigheten af närmare utredning genom sakkunnige. Under denna utredning torde ock komma under ompröfning, hvad i Kongl. förordningen den 29 Januari 1850 är stadgadt beträffande underhåll af vägar, som utläggas vid laga skifte. Det torde nemligen kunna ifrågasättas, huru vida det är fullt billigt, att vid skiftet utflyttande, som förut kanske bött alldeles intill allmän väg, efteråt skall ensam — eller ensamne, om de äro flera — underhålla ny byväg från sitt skifte till allmän väg eller enskild utfartsväg. Sådan väg torde mången gång hafva betydlig längd, och som det vanligen är händelsen, att någon ersättning för förökad väglängd vid skiftet icke blifvit den utflyttande tillerkänd, kunde det därför ifrågasättas, om icke skifteslaget borde i vägunderhållet för honom deltaga, helst det vanliga är, att redan sjelfva skyldigheten att utflytta från byn anses innefatta en större olägenhet. Måhända borde dylik väg, tillsammans med byns öfriga vägar, fördelas på byamännen efter taxeringsvärde eller egouppskattningsinnehåll.

Såsom hufvudgrunder, i hvilka Lag-Utskottet behagade göra jemkningar, som kunna anses behöfliga, att gälla för iståndsättande uti farbart skick och för underhåll af utfarts- och byvägar, föreslås slutligen:

- a) att, såsom hittills, underhållet åligger dem, som sig af vägarne betjena;
- b) att till underhållsskyldige äfven räknas innehafvare af så kallad annan fastighet och med fastighet förenad industriel rörelse, då egare eller innehafvare, vid tiden för underhållsskyldighetens fördelning, sig af vägarne begagna;
- c) att väghållningsskyldige, då de alla äro ense, ega att, i vissa delar eller om allt, som rör vägrågan, ingå förening, hvilken har lagligen förbindande kraft under 10 år, räknade från vägdelningsförrättningens afslutande, hvaremot, då förening ej träffas, lagens särskilda bestämmelser skola tillämpas och likaledes för enahanda tid gälla, hvilken tid, då delningsförrättningen klandras, beräknas från den dag, samma förrättning vunnit laga kraft;
- d) att förening må kunna förnyas, med eller utan förändring, att för hvarje gång under ytterligare 10 år vara gällande;
- e) att, då ny förening icke kan åstadkommas, underhållsskyldigheten må å nyo fördelas, med iakttagande af de förändringar, som under tiden timat, och som böra å fördelningen inverka, såsom förändrade taxeringsvärden, tillkomna eller upphörda industriella anläggningar och mera dylikt;
- f) att taxeringsvärdena må hafva inflytande vid bestämmande af grunden för underhållsskyldighetens fördelning; samt
- g) att, på sätt för det närvarande är stadgadt, tvister om iståndsättande och underhåll af utfarts- och byvägar skola af domstolen i orten upptagas och afgöras.»

Herr Helander har derjemte föreslagit, att i den af honom påyrkade skrifvelsen skulle inflyta en uttrycklig hänvisning till de af honom angifna grunder för lagstiftningen i ämnet; och är vid hans motion fogad en ritning med tillhörande tablå och förklaring, till hvilken motionären hänvisar.

Utskottet vidhåller i detta ämne sin vid nästlidna års riksdag uttalade mening. Oaktadt de bidrag till ämnets utredning, som särskildt af

Herr Helander lemnats, vågar Utskottet i ärendets nuvarande skick icke tillstyrka Riksdagen att i den skrifvelse, som Utskottet anser böra till Kongl. Maj:t aflåtas, angifva några bestämda grunder för den begärda lagstiftningen, som torde komma att afse ej mindre vinter- än sommarväghållningen. Endast en omständighet vill Utskottet särskildt framhålla såsom företrädesvis förtjent att tagas i betraktande, nemligen önskvärdheten af en uttrycklig föreskrift derom, att jemväl industriella verk och inrättningar böra deltaga i sådana vägars byggande och underhåll.

Såsom skäl emot aflåtande af en skrifvelse i ämnet har blifvit anfördt, att detta skulle vara olämpligt, då Kongl. Maj:t just nu till pröfning förehade frågan om den allmänna väghållningen på landet, hvilken fråga nu så framskridit, att proposition i ämnet antagligen vore att förvänta till nästa riksdag. Denna anmärkning anser Utskottet icke vara af någon betydelse, enär å ena sidan skyldigheten att bygga och underhålla utfarts- och byvägar i allt fall icke lär kunna ordnas på samma grunder som den allmänna väghållningsskyldigheten, men å andra sidan de båda ämnena ega så många beröringspunkter, att den utredning, som redan blifvit åstadkommen i och för den allmänna väghållningens ordnande, bör kunna vara till mycken lättnad vid den nu ifrågasatta utredningen.

Med åberopande af hvad Utskottet dels i sitt till sistlidna års Riksdag afgifna utlåtande och dels nu ytterligare anför, får Utskottet sålunda hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t tacktes låta utarbета samt förelägga Riksdagen förslag till lag om byggande och underhåll af utfarts- och byvägar.

Stockholm den 2 Mars 1886.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservationer:

af Herrar *Bergström, Fröberg, Hasselrot, G. H. Stråle, H. M. Ericsson*
och *P. Pettersson*.

Herrar Grefve *Strömfelt* och *F. Andersson i Helgesta* hafva begärt här
få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.
